

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ
NUTARIMAS
DĖL NACIONALINĖS DEMOGRAFINĖS (GYVENTOJŲ) POLITIKOS STRATEGIJOS
PATVIRTINIMO

2004 m. spalio 28 d. Nr. 1350
Vilnius

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1196 (Žin., 2001, Nr. [86-3015](#); 2003, Nr. [32-1335](#)), 28 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Patvirtinti Nacionalinę demografinės (gyventojų) politikos strategiją (pridedama).

2. Pavesti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

2.1. koordinuoti Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos priemonių įgyvendinimą šeimos gerovės ir ekonominės migracijos srityse;

2.2. kartu su Aplinkos ministerija, Finansų ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija ir Vidaus reikalų ministerija rengti ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei teikti Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos įgyvendinimo priemonių planus šeimos gerovės ir ekonominės migracijos srityse.

Punkto pakeitimai:

Nr. [230](#), 2008-03-12, Žin., 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

3. Pavesti Sveikatos apsaugos ministerijai:

3.1. koordinuoti Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos priemonių įgyvendinimą visuomenės sveikatos srityje;

3.2. rengti ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei teikti Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos įgyvendinimo priemonių planus visuomenės sveikatos srityje.

Papildyta punktu:

Nr. [230](#), 2008-03-12, Žin., 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

Ministras Pirmininkas

Algirdas Brazauskas

Socialinės apsaugos ir darbo ministrė

Vilija Blinkevičiūtė

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2004 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1350

NACIONALINĖ DEMOGRAFINĖS (GYVENTOJŲ) POLITIKOS STRATEGIJA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Pokyčiai, prasidėję praeitą dešimtmetį, –gimstamumo mažėjimas, intensyvi migracija, šeimų nestabilumas, didelis mirtingumas, spartus gyventojų senėjimas – kelia naujų socialinių, ekonominių problemų, verčia keisti gyventojų politiką.

2. Nacionalinėje demografinės (gyventojų) politikos strategijoje (toliau vadinama – ši Strategija), atsižvelgiant į esamą Lietuvos demografinę būklę ir Europos Sąjungos (toliau vadinama – ES) valstybių narių gyventojų politikos principus, įgyvendinant Valstybės ilgalaikės raidos strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 (Žin., 2002, Nr. [113-5029](#)), ir Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 (Žin., 2003, Nr. [89-4029](#)), nustatyti ilgalaikiai demografinės (gyventojų) politikos tikslai ir uždaviniai iki 2015 metų, pagal kuriuos būtų tobulinami teisės aktai, rengiamos ir įgyvendinamos programos ir priemonės.

3. Gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo nacionaliniai prioritetai ir strateginiai veiksmai numatyti Nacionalinėje gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. nutarimu Nr. 737 (Žin., 2004, Nr. [95-3501](#)), o šioje Strategijoje daugiausia dėmesio skirta šeimos gerovei, visuomenės sveikatai ir migracijai.

II. DEMOGRAFINĖ BŪKLĖ, POKYČIAI

Demografinė būklė

4. Demografinę būklę apibūdina gyventojų skaičius ir sudėtis, santuokų, ištuokų, gimstamumo, mirtingumo ir migracijos rodikliai.

5. *Gyventojų skaičius ir sudėtis.* 2004 metų pradžioje Lietuvoje gyveno 3,45 milijono gyventojų. Nuo 1992 metų gyventojų mažėja: 1992–2003 metais jų sumažėjo 260,4 tūkstančio, t.y. 7 procentais. Mažėja vaikų ir daugėja pagyvenusiųjų. 2004 metų pradžioje vaikai iki 15 metų sudarė 17,7 procento, 60 metų ir vyresni asmenys – 20 procentų visų gyventojų. Vaikų beveik 12,8 procento mažiau nei 60 metų ir vyresnių asmenų. Dauguma (64 procentai) pagyvenusiųjų – moterys. Jeigu esamos tendencijos nesikeis, manoma, kad gyventojų ir toliau mažės: 2030 metais Lietuvoje gyvens 3,12 milijono žmonių, t.y. gyventojų sumažės 9 procentais (Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės prognozė).

6. *Santuokos.* 1990–2001 metais santuokų labai sumažėjo. 1990 metais susituokė 36,3 tūkstančio, 2001 metais – 15,8 tūkstančio porų, t.y. santuokų sumažėjo daugiau nei per pusę. 2002 ir 2003 metais santuokų pradėjo daugėti. 2003 metais susituokė 17 tūkstančių porų. Tuokiasi vis vyresni asmenys, mažėja besituokiančio jaunimo iki 25 metų. Per pastaruosius dešimt metų vidutinis asmenų, kurie tuokiasi pirmą kartą, amžius padidėjo daugiau nei trejais metais. 2003 metais pirmą kartą besituokiančių vyrų amžius buvo 27, moterų – 25 metai. Daugėja porų, kurios gyvena nesusituokusios.

7. *Ištuokos.* Ištuokų daug. Pastaraisiais metais 100 santuokų tenka per 60 ištuokų.

8. *Gimstamumas.* 1990–2002 metais gimstamumas sparčiai mažėjo: nuo 56,9 tūkstančio 1990 metais iki 30 tūkstančių 2002 metais. Suminis gimstamumo rodiklis (vidutinis skaičius vaikų, kuriuos moteris pagimdo per visą reproduktyvų gyvenimo laikotarpį) atitinkamai sumažėjo nuo 2,03 iki 1,24. Labiausiai sumažėjo pirmaisiais ir antraisiais gimusių vaikų (pirmaisiais gimusių vaikų šiuo laikotarpiu sumažėjo nuo 27,2 iki 14,6 tūkstančio, antraisiais – nuo 20,6 iki 10,1 tūkstančio). Nors 2003 metais gimė 600 vaikų daugiau nei 2002 metais (2003 metais gimė 30,6 tūkstančio vaikų, suminis gimstamumo rodiklis – 1,26), gimstamumas labai mažas ir neužtikrina demografinės pusiausvyros ir kartų kaitos. Labai pagausėjo ne santuokoje gimusių vaikų (1990 metais – 7 procentai, 2003 metais – beveik 30 procentų).

9. Gyventojų surašymo duomenimis, 2001 metais Lietuvoje gyveno 510 tūkstančių šeimų, auginančių vaikus iki 18 metų (53 procentai visų šeimų). Iš jų kas antra šeima augina po vieną vaiką, kas antra ar trečia šeima – po 2, kas dešimta – po 3 vaikus. Beveik kas penkioliktoje šeimoje vaikai iki 18 metų auga su vienu iš tėvų.

10. *Mirtingumas*. 1990–2003 metais mirtingumo lygis labai svyravo, ypač vyrų. 1994 metais mirtingumas buvo didžiausias, 1995–2000 metais – mažėjo, 2001–2003 metais vėl svyravo. 1990 metais mirė 40 tūkstančių, 1994 metais – 46,5 tūkstančio, 2003 metais – 41 tūkstantis asmenų. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (tiksliausiai mirtingumo lygį atspindintis rodiklis) 2003 metais buvo: vyrų – 66,5, moterų – 77,9 metų (1994 metais vyrų – 62,6, moterų – 74,9 metų). Nors mirtingumas pastaraisiais metais palengva mažėja, tačiau vyrų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė šiuo metu daugiau nei dvejais metais trumpesnė nei 1965 metais, t.y. beveik prieš keturiasdešimt metų (1965 metais – 68,6, 2003 metais – 66,5 metų). Labai skiriasi vyrų ir moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (daugiau nei 11 metų). Lietuvos vyrų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė net apie 10 metų trumpesnė nei senųjų ES valstybių vidurkis. Daugiausia Lietuvos gyventojų miršta nuo kraujotakos sistemos ligų (54 procentai visų mirusiųjų), piktybinių navikų (19 procentų) ir išorinių mirtingumų priežasčių (13 procentų).

11. *Migracija*. 1990–2003 metais asmenų, atvykusių iš užsienio, sumažėjo. 2003 metais atvyko 4,7 tūkstančio asmenų. Emigruojančiųjų iš Lietuvos gausėja. Oficialiais duomenimis, 2003 metais iš Lietuvos išvyko 11 tūkstančių asmenų. Atsižvelgiant ir į nedeklaruotą migraciją, 1990–2003 metais Lietuva dėl migracijos prarado per 237 tūkstančius gyventojų.

Šeimos gerovė

12. *Šeimos stabilumas*. Vykstant permainingoms visuomenėje, šeima – pamatinis socialinis institutas irgi patiria pokyčių, kurie akivaizdūs visose gyvenimo srityse. Kad šių dienų šeima nestabili, rodo dažnos skyrybos, alternatyvių šeimyninio gyvenimo formų plitimas, nepilnų šeimų gausėjimas, prasta partnerių tarpusavio santykių kokybė, pasitaikantis smurtas ir prievarta prieš partnerį ir vaikus, šeimos narių teritorinio mobilumo didėjimas.

13. Mažėja tradicinių šeimų, daugėja šeimų, kurių santuokos neregistruojant, taigi gausėja nepilnų šeimų, nesantuokinių vaikų, daugėja nesusituokusių asmenų. Jaunimas, taikydamasis prie naujų sąlygų, neskuba kurti šeimos, pirma nori įsitvirtinti profesinėje veikloje ir sukurti šeimai gyventi ir vaikams ugdyti tinkamas sąlygas. Pirmieji vaikai gimsta vis vėliau.

14. *Šeima, darbas, lygių galimybių užtikrinimas*. 2003 metais buvo toks 25–49 metų asmenų užimtumo lygis: moterų – apie 79 procentai, vyrų – 81 procentas. Visiems svarbu ne tik dirbti ir gauti kuo didesnes pajamas, bet ir turėti galimybę derinti darbą ir šeimos pareigas. Tiek vyrams, tiek moterims tai daryti sunku, nes neišplėtotos lanksčios užimtumo formos. 2003 metais ne visą darbo dieną dirbo tik 11,7 procento moterų ir 7,3 procento vyrų.

15. Lietuvos teisinė bazė užtikrina lygias vyrų ir moterų teises ir galimybes, tačiau dažnai susiduriama su moterų diskriminacija užimtumo ir darbo apmokėjimo srityse: moterys vyrauja menkai apmokamoje paslaugų srityje (2003 metais – 64 procentai Lietuvos moterų); moterų vidutinis bruto darbo užmokestis sudaro tik 81 procentą vyrų vidutinio darbo užmokesčio.

16. Labai opi problema – jaunimo nedarbas. Gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, jaunimo (15–24 metų) nedarbas 2003 metais siekė 24,8 procento, nors šalyje nedarbas mažėjo. Jaunimas sudarė apie penktadalį visų bedarbių (39 tūkstančiai). Jaunimo nedarbas glaudžiai susijęs su išsilavinimo, profesinių įgūdžių ir sugebėjimų stoka. Neturintys darbo jauni asmenys emigruoja, susidaro gyventojų amžiaus struktūros disproporcijų, didėja socialinė įtampa.

17. *Vaiko saugumas*. Pastarąjį dešimtmetį priimti teisės aktai, reglamentuojantys vaiko teisių apsaugą – Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota Lietuvos Respublikos 1995 m. liepos 3 d. įstatymu Nr. I-983 „Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“ (Žin., 1995, Nr. [60-1501](#)), Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (Žin., 1996, Nr. [33-807](#)), Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 2000, Nr. [74-2262](#)). Parengta Šeimos politikos koncepcija, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 19 d. nutarimu Nr. 362 (Žin., 1996, Nr. [28-684](#)), ir Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569 (Žin., 2003, Nr. [52-2316](#)). Tai leidžia užtikrinti vaiko saugumą šeimoje ir sudaryti tinkamas išorines sąlygas šeimai, auginančiai vaikus. Tačiau kasmet apie 3 tūkstančiams vaikų nustatoma globa (rūpyba). Tik kas dešimtas netekęs tėvų globos vaikas – našlaitis. Daugiausia netekusių tėvų globos vaikų – iš socialinės rizikos šeimų, kuriose tėvai patys nepajėgia sukurti tinkamų gyvenimo sąlygų sau ir savo vaikams, nesirūpina jais arba netinkamai su jais elgiasi. Tokių šeimų nuo 1995 metų padaugėjo dvigubai (nuo 9,7 tūkstančio 1995 metais iki 17,9 tūkstančio 2004 metų pradžioje), jose augo 39,2 tūkstančio vaikų. Šių šeimų

nariai dažniau susiduria su neigiamais gyvenimo reiškiniiais (alkoholizmu, narkomanija ir panašiai), neturi pakankamai socialinių gebėjimų ir noro patys tvarkyti savo gyvenimą. Tokios šeimos nesugeba tinkamai išauklėti vaikų, ir tai veiks kitų kartų gyvenimo būdą.

18. *Kartų solidarumas*. Kadangi keičiasi visuomenė (ilgėja gyvenimo trukmė, gausėja senyvų gyventojų, mažėja gimstamumas), kinta skirtingų kartų šeimos narių tradicinis vaidmuo, per mažai vertinama kartų bendravimo ir tarpusavio pagalbos nauda, kyla kartų susvetimėjimo pavojus. Dėl ilgėjančios gyvenimo trukmės įsigali trijų ar keturių kartų giminystės ryšiai (vaikai, tėvai, seneliai, proseneliai). Kintant visuomenės moralinėms vertybėms, vis labiau įsivyrėja liberalus požiūris, skatinantis kiekvieno individo asmeninę atsakomybę, slopinantis kartų ir visuomenės narių solidarumo jausmą.

19. *Šeima ir švietimas*. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose teikiamos švietimo paslaugos – labai sviri parama šeimai, leidžianti tėvams derinti šeimos pareigas su profesine karjera. 1996–2003 metais 3–6 metų vaikų, lankančių ikimokyklines įstaigas, padaugėjo nuo 39,9 iki 62,1 procento. Mokinių bendrojo lavinimo mokyklose mažėja. 2003–2004 mokslo metų pradžioje bendrojo lavinimo mokyklose mokėsi 583,1 tūkstančio moksleivių, arba 11,2 tūkstančio mažiau nei 2002–2003 mokslo metais, nes kasmet mažėja pirmokų. Palyginti su 2000–2001 mokslo metais, jų sumažėjo 20 procentų. Vis daugiau vidurinį išsilavinimą įgijusių moksleivių mokosi toliau. 2003–2004 mokslo metais mokėsi iki 810 tūkstančių jaunų asmenų (daugiausia nuo 1990 metų).

20. Nemažai tėvų per mažai domisi vaikų ugdymu (2001 metų duomenimis, daugiau nei pusė tėvų savo iniciatyva iš viso nesilankė mokykloje), ne visada vaikams sudaromos palankios sąlygos mokytis. Nedidelės pajamos turinčios šeimos neįstengia vaikų aprūpinti būtiniausiomis mokymosi priemonėmis, papildomai investuoti į popamokinę veiklą, geresnę mokymo kokybę, tolesnį mokymąsi.

21. 2003 metais 14–17 metų nepilnamečiai įvykdė 3,8 tūkstančio nusikaltimų (apie 13 procentų visų atskleistų nusikaltimų). Nors daugelį metų didėjęs vaikų ir paauglių nusikalstamumas pastaruoju metu stabilizavosi, tačiau tarp jaunimo plinta narkomanija, kitos probleminio elgesio apraiškos. Tyrimai rodo, kad apie 90 procentų vyresniojo mokyklinio amžiaus jaunuolių vartoja alkoholinius gėrimus, apie 60 procentų rūko. Nemažėja vaikų, nenorinčių mokytis, sunkiai pritampančių mokykloje arba visai jos nelankančių.

22. *Šeimos planavimas ir reprodukcinė sveikata*. Lietuvos šeimos dar retai naudoja efektyviais šeimos planavimo būdais. Šiuolaikinę kontracepciją naudoja mažiau kaip 30 procentų nenorinčių susilaukti vaikų porų. Šeimos planavimu rūpinasi tik farmacinės kompanijos ir kai kurios nevyriausybinės organizacijos. Ne visoms nevaisingoms šeimoms prieinami modernūs šeimų vaisingumo tyrimo ir gydymo metodai. Per maža dėmesio jaunimo lytiniam ugdymui, rizikingo seksualinio elgesio ir lytiškai plintančių ligų prevencijai. Trūksta specializuotų konsultacijų centrų, kurie spręstų jaunų porų reprodukcinės sveikatos ir šeimos planavimo problemas.

23. *Apsirūpinimas būstu*. Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymas (Žin., 1992, Nr. [14-378](#); 2002, Nr. [116-5188](#)) numato valstybės paramą šeimoms. Vis palankesnės paskolų būstui įsigyti teikimo sąlygos, paskolą įmanoma gauti ir mažesnes pajamas turinčiai šeimai. Tačiau valstybės apsirūpinimo būstu politikos prioritetas – būstas kaip privačios nuosavybės objektas, mažiau dėmesio skiriama ilgalaikės nuomos būsto fondo formavimui. Menkos galimybės pasirinkti būstą mažas pajamas gaunančioms ir jaunoms šeimoms, kurios dažnai nepajėgia nei įsigyti, nei nuomotis gyvenamojo ploto. Socialinis būstas sudaro tik 2,4 procento viso būsto fondo. Jo plėtra buvo finansuojama fragmentiškai. Socialinio būsto plėtrai 2000 metais panaudota 5,5 mln., 2001 metais – 19,5 mln. litų, o 2002 ir 2003 metais lėšų šiam tikslui neskirta. Socialinio būsto fondo plėtros 2004–2006 metų programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 9 d. nutarimu Nr. 708 (Žin., 2004, Nr. [93-3408](#)), numatyta nuosekliai skirti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų socialinio būsto fondui plėtoti (2004 metais numatoma skirti 15 mln. litų, 2005 metais – 20 mln. litų ir t.t.). Tai leis užtikrinti, kad iki 2010 metų socialinis būstas sudarytų iki 3,1 procento viso būsto fondo.

24. *Pašalpos šeimoms, auginančioms vaikus*. Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme (Žin., 2000, Nr. [111-3574](#)) ir Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatyme (Žin., 1994, Nr. [89-1706](#); 2004, Nr. [88-3208](#)) vaikus auginančioms šeimoms numatytos su vaikų auginimu susijusios išmokos. Dirbančioms moterims per nėštumo ir gimdymo atostogas mokama 100 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamo uždarbio motinystės pašalpa; kol vaikui sukanka vieneri metai, vienam iš tėvų mokama motinystės (tėvystės) pašalpa (70 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamo uždarbio). Visoms nėščioms nedirbančioms moterims numatyta valstybinė

nėštumo išmoka. Tris ar daugiau vaikų auginančioms ir vaikus globojančioms šeimoms mokamos išmokos, iki vaikams sukanka 18 metų (jeigu mokosi – 24 metai), o vieną ir 2 vaikus auginančioms šeimoms parama teikiama, iki vaikui sukanka 7 metai. Valstybinėms pašalpoms, kurios mokamos šeimoms, auginančioms vaikus, 2003 metais išleista 238 mln. litų. Dirbantiems tėvams taikomas papildomas neapmokestinamas pajamų dydis už vaikus, tačiau jo poveikis šeimų pajamoms nedidelis.

25. Nepilnos ir gausios šeimos, šeimos, turinčios mažamečių vaikų, šeimos, kuriose yra neįgaliųjų, kaimuose ir mažuose miesteliuose gyvenančios šeimos priskirtinos prie sunkiausiai besiverčiančiųjų ar skurstančiųjų. Santykinis skurdo lygis šeimose, auginančiose nepilnamečius vaikus, – 19,6 procento (vidutiniškai šalyje – 16,6 procento). Pagrindinis daugumos tokių šeimų pajamų šaltinis – išmokos, susijusios su vaikų auginimu. Šeimoms, kurių vieno nario pajamos mažesnės už valstybės remiamas pajamas (135 litai per mėnesį), teikiama Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatyme (Žin., 2003, Nr. [73-3352](#)) nustatyta parama (socialinė pašalpa, kompensacijos už šildymą, karštą ir šaltą vandenį). Tokios šeimos dažnai patenka į socialinę atskirtį. Paramai mažas pajamas turinčioms šeimoms, atsižvelgiant į jų gaunamas pajamas, teikti 2003 metais išleista apie 232 mln. litų. Socialinę pašalpą vidutiniškai per mėnesį gauna apie 3,4 procento visų nuolatinių Lietuvos gyventojų, būsto kompensacijas šildymo sezoną – 15 procentų visų šalies gyventojų.

26. Nepasiturinčių ir socialinės rizikos šeimų vaikus lankyti mokyklas skatina nemokamas maitinimas. Nemokamai 2003 metais buvo maitinama 27 procentai visų bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių (apie 160 tūkstančių), tam išleista 61 mln. litų.

Visuomenės sveikata

27. Nors nuo 1995 metų mirtingumas Lietuvoje mažėja, tačiau vyrų mirtingumas vis dar didesnis negu prieš keturis dešimtmečius. Lietuvos vyrai vidutiniškai gyvena net 10 metų, o moterys – 5 metais trumpiau nei ES valstybėse. Sergamumą ir mirtingumą ypač didina plintanti nesveika ir net žalinga elgsena, aplinka, nepalanki plisti sveikatai gyvenamasis aplinkos.

28. Lietuvos gyventojų mirties priežasčių struktūros kaita liudija, kad keičiasi svarbiausieji mirtingumą ir sergamumą lemiantys socialiniai veiksniai. Visuomenės sveikata vis labiau priklauso ne nuo medicinos technologijų, o nuo gyvenimo būdo ir elgsenos.

29. Lietuvos gyventojų sveikos gyvensenos vertybės ir elgesį veikia:

29.1. didėjanti socialinė diferenciacija. Dalis gyventojų išstumama iš darbo rinkos, patenka į socialinę atskirtį ir neturi pinigų tiek, kad įstengtų sveikai gyventi (taisyklingai maitintis, aktyviai leisti laisvalaikį, būti mažiau sveikatai pavojingoje aplinkoje);

29.2. aplinkosaugos būklė. Pusė Lietuvos gyventojų geria šachtinių šulinių vandenį, užterštą nitratais ir mikroorganizmais. Centralizuotai tiekiamame vandenyje geležies koncentracija 50 procentų viršija leistinąją. Didžiuosiuose miestuose azoto dioksido koncentracija dažnai viršija nustatytąją normą ir nuolat didėja. Lietuvoje per metus susidaro apie 130 tūkst. tonų pavojingų atliekų, didžiuma jų – sunkiųjų metalų turinčios atliekos, iš jų – galvaninis šlammas, seni nenaudojami pesticidai;

29.3. vartojimo industrija ir kultūros būklė. Lietuvoje pastaruoju metu intensyviai plinta vartojimo ekonomika, kultūra ir kuriama vartotojų visuomenė. Jau veikia svarbiausieji vartotojų teises ginantys įstatymai, tačiau efektyvi vartotojų gynimo sistema tik kuriama. Kasmet į medikus kreipiasi apie 20 tūkstančių asmenų, susirgusių per maistą plintančių patogeninių mikroorganizmų sukeltomis užkrečiamosiomis ligomis. Sveika mityba dar nėra tapusi vartojimo kultūros dalimi;

29.4. psichosocialinė būklė. Nors šiuo metu teikiamos psichikos sveikatos psichologinės konsultacijos, įsteigtos diagnostikos ir psichoterapijos institucijos, tačiau kol kas nėra deramos tokios pagalbos teikimo bazės, aiškių jos teikimo standartų, neatliekami išsamūs tyrimai, kurie leistų nustatyti šios problemos mastą. Psichikos sveikatos pagalba iš esmės plėtojama biomedicininio, o ne biopsichosocialinio modelio pagrindu, psichologinė pagalba labiau orientuota į pasekmes, bet ne į priežastis. Lietuvoje dar tik formuojasi tarptautinius standartus atitinkančių specialistų rengimo sistema;

29.5. kultūriniai veiksniai, arba žinios ir vertybės. Sveiką gyvenseną ugdo švietimo įstaigos, žiniasklaida, vykdomos programos. Nacionalinėje narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 1999–2003 metų programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 6 d. nutarimu Nr. 970 (Žin., 1999, Nr. [76-2291](#)), numatyta plėtoti sveikų mokyklų programą, remti narkomanijos prevencijos ir narkomanų rehabilitacijos projektus. Siekiant toliau vykdyti narkomanijos

prevenciją, parengta Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. balandžio 8 d. nutarimu Nr. IX-2110 (Žin., 2004, Nr. [58-2041](#)). Pagal Valstybės alkoholio kontrolės programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 212 (Žin., 1999, Nr. [21-603](#)), ir Valstybės tabako kontrolės programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 30 d. nutarimu Nr. 954 (Žin., 1998, Nr. [69-2010](#)), vaikams ir jaunimui organizuojami įvairūs renginiai, propaguojantys sveiką gyvenseną. Lietuvos nacionalinėje sveikatos koncepcijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. spalio 30 d. nutarimu Nr. I-1939 (Žin., 1991, Nr. [33-893](#)), Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatyme (Žin., 1994, Nr. [63-1231](#); 1998, Nr. [112-3099](#)) ir Lietuvos sveikatos programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. liepos 2 d. nutarimu Nr. VIII-833 (Žin., 1998, Nr. [64-1842](#)), numatytas visuomenės švietimas, asmens ir visuomenės sveikatos vystymo teisinės sąlygos, apimančios sveikatos propagandą, visuomenės informavimą, sveikatos žinių populiarinimą, sveikatos mokymą, tabako ir alkoholio kontrolę, sveiką gyvenseną. Vartotoją ir jo poreikius ypač ugdo reklama ir žiniasklaida.

30. Vienas svarbiausių mirtingumo rizikos veiksnių – alkoholio vartojimas. Dažna nesaikingo alkoholio vartojimo pasekmė – smurtinė mirtis. Labiausiai alkoholį vartoti linkę jauni ir vidutinio amžiaus, menkesnio išsilavinimo vyrai. Alkoholį vis dažniau vartoja vaikai, ypač paaugliai (moksleiviai). Nors alkoholį vartoja tiek pat miesto ir kaimo gyventojų, kaimo vyrai jį vartoja nesaikingai.

31. Nuo 1995 iki 2003 metų Lietuvoje beveik 3 kartus (nuo 47,2 iki 136,1 narkomano 100000 gyventojų) išaugo oficialieji sergamumo narkomanija rodikliai. Kadangi tai tik gydymo įstaigų duomenys, iš esmės jie gali būti gerokai didesni. Narkotikai sparčiai plinta tarp jaunimo, ypač moksleiviško amžiaus grupėse. 15,5 procento 15–16 metų paauglių jau bandė narkotikų (trigubai daugiau negu 1995 metais). Dažniausiai minimi narkotikų vartojimo motyvai – noras išbandyti, smalsumas ir draugų įtaka. Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenimis, daugiau nei keturi penktadaliai registruotų narkomanų – vyrai. Apie du trečdalius registruotų narkomanų – 20–34 metų, 94 procentai narkomanų gyvena miestuose.

32. Viena svarbiausių gyventojų mirtingumo priežasčių – rūkymas, sukeliantis plaučių vėžį ir kai kurias kitas lėtines neinfekcines ligas. Lietuvoje rūkymo sukeltos ligos kasmet nusineša apie 7 tūkstančius gyvybių (apie 20 procentų mirčių). Rūkančiųjų vis daugėja. Suaugusiųjų gyvensenos tyrimo duomenimis, 2002 metais kasdien rūkė 43,7 procento 20–64 metų vyrų ir 12,8 procento moterų. Daugiausia rūkančiųjų – jauni ir vidutinio amžiaus suaugę vyrai ir moterys. Didžiauma kasdien rūkančiųjų – gyventojai, turintys vidurinę arba profesinę išsilavinimą.

33. Kraujotakos sistemos ligų, nuo kurių miršta daugiausia gyventojų, riziką lemia mitybos įpročiai. Sveikai maitintis labiau linkę turintys aukštąjį išsilavinimą jaunesni miestų gyventojai. Moterų mitybos įpročiai yra kur kas geresni nei vyrų. Gyventojų mityba labai priklauso nuo pajamų: maisto produktų pasirinkimą dažnai lemia kaina, o ne kokybė ar nauda sveikatai. Dėl nesveikos mitybos daugėja viršsvorio turinčių ar nutukusių gyventojų. Tarptautinių mokslinių tyrimų duomenimis, gyventojų nutukimo rodikliai Lietuvoje yra vieni didžiausių Europoje (daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų turi viršsvorį, 18,3 procento Lietuvos moterų nutukusios), gyventojams būdingas mažas fizinis aktyvumas (daugiau nei 60 procentų gyventojų meliau renkasi pasyvų laisvalaikį).

Migracija

34. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, joje ėmė ryškėti šiuolaikinės pasaulio migracijos tendencijos. Dėl valstybės geopolitinės padėties ir narystės ES didėja migracija iš Rytų. Imigraciją skatina ir nuo 2002 metų Lietuvoje pradėtas taikyti ES valstybių piliečiams ir jų šeimos nariams laisvo asmenų judėjimo principas. Ekonominiai veiksniai lemia didelę emigraciją į Vakarus (maždaug pusė jos – nelegali darbo migracija).

35. *Imigracija*. 2003 metų pabaigoje Lietuvos Respublikoje nuolat gyveno 25,4 tūkstančio užsieniečių. Didžiosios jų apsigyvenimo Lietuvoje tikslas – šeimos susijungimas (43 procentai). Mokyti atvyksta 11 procentų, dirbti pagal darbo sutartį – 7,6 procento, imtis verslo – 5,4 procento visų užsieniečių. Atvykimo tikslai paskutiniuoju metu keičiasi: daugėja atvykstančiųjų, norinčių imtis verslo, mažėja atvykstančiųjų šeimų susijungimo pagrindu ir dirbti pagal darbo sutartis.

36. *Prieglobstis*. Prašantiesiems prieglobsčio Lietuva suteikia pabėgėlio statusą arba leidimą laikinai apsigyventi dėl humanitarinio pobūdžio priežasčių. Užsieniečių, pateikiančių prašymus suteikti prieglobstį, skaičius 1997–2003 metais svyravo nuo 143 iki 644. Per minėtą laikotarpį pabėgėlio statusas Lietuvoje suteiktas 67 užsieniečiams. Esama prieglobsčio procedūra labai mažai veikia migracijos srautus, nes užsieniečiai, gavę pabėgėlio statusą ar leidimą laikinai apsigyventi dėl humanitarinio pobūdžio priežasčių Lietuvoje, sudaro tik apie 5–6 procentus visų kasmet atvykstančių į Lietuvą gyventi užsieniečių. Naujajame Lietuvos Respublikos įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (Žin., 2004, Nr. [73-2539](#)) vietoj leidimų laikinai apsigyventi Lietuvos Respublikoje dėl humanitarinio pobūdžio priežasčių numatyta laikinoji ir papildoma apsauga.

37. *Nelegali migracija*. Lietuva aktyviai dalyvauja Tarptautinės migracijos organizacijos vykdomoje savanoriško migrantų grąžinimo į jų kilmės valstybes programoje, pagal kurią į kilmės valstybes sugrąžinta per 1,5 tūkstančio nelegalių migrantų. Siekdama spręsti nelegalių migrantų išsiuntimo problemas, Lietuva sudarė su daugiau nei 20 valstybių tarptautines asmenų grąžinimo (readmisijos) sutartis. Pradėjus aktyvią kovą su nelegalia migracija, nuo 1997 iki 2003 metų nelegalių migrantų sumažėjo nuo 1212 iki 581. Priimti įstatymai, leidžiantys neteisėtai esantiems Lietuvoje užsieniečiams legalizuotis (gauti teisinę padėtį valstybėje patvirtinantį dokumentą – vizą ar leidimą gyventi).

38. *Emigracija*. Po to, kai panaikinti administraciniai emigracijos iš Lietuvos ribojimai ir vis daugiau valstybių atvėrė sienas, emigracija labai padidėjo. Iš Lietuvos 2003 metais emigravo 9,7 tūkstančio gyventojų, tačiau tai tik deklaruojamų išvykimų statistika, iš tiesų emigracijos mastai kur kas didesni.

39. Daugiau kaip pusė visų išvykimų buvo nedeklaruoti, didžiuma taip išvykusių asmenų užsienyje buvo neteisėtai ir dirbo nelegaliai. Nelegalūs migrantai socialiai pažeidžiami, gali būti bet kada išsiųsti iš šalies ir taip prarasti uždarbį ir galimybę vėliau vykti į tą valstybę. Iš užsienio valstybių 2003 metais deportuota apie 5 tūkstančius Lietuvos Respublikos piliečių.

40. Lietuvos migracijos potencialas labai didelis: 40–60 procentų gyventojų norėtų išvykti gyventi ir dirbti į užsienį, bet tik ketvirtadalis iš jų mėgina emigruoti. Ypač daug norinčiųjų emigruoti tarp 15–24 metų asmenų (70–90 procentų); su aukštuoju išsilavinimu – 60–75 procentai. Tačiau tik nedaugelis (apie 9 procentai) norėtų emigruoti visam laikui. Dauguma norėtų išvykti trumpam – vidutiniškai nuo 3 mėnesių iki 2 metų. Pastebima, kad asmenys, ketinę išvykti trumpam, į Lietuvą negrįžta.

41. Tarp emigruojančiųjų daugiausia jaunimo. Tai veiks kitus demografinius procesus ir darbo išteklius. Emigrantus galima skirstyti į dvi grupes – jaunus asmenis, kurie nepakankamai vertinami kaip jauni specialistai, yra baigę aukštuosius mokslus užsienyje arba kuriems sunkiau susirasti jų poreikius atitinkantį darbą Lietuvoje, ir vidutinio amžiaus asmenis, kurie išvyksta praradę darbą.

42. Dėl intensyvios emigracijos kito Lietuvos gyventojų skaičius ir struktūra. Jeigu iki 1994 metų natūralus gyventojų prieaugis visiškai ar iš dalies kompensavo migracijos nuostolius, tai nuo 1995 metų gyventojų mažėjo dėl abiejų komponentų poveikio. Emigracija keičia ir tautinę gyventojų sudėtį: lietuvių daugėja, o tradicinės etninės mažumos veikiamos netolygiai (pvz., emigracijos iš Visagino galimybė).

43. Migrantai, siekdami ekonominės naudos, dažnai nepaiso socialinių tokios migracijos pasekmių, ypač šeimai ir vaikams. Neretai išvyksta vienas iš tėvų ar abu tėvai, vaikai ilgam paliekami giminaičių ar net svetimų žmonių globai, o kartais ir visai be globos.

44. Daug problemų kelia informacijos apie legalios emigracijos galimybes stygius. Tai netiesiogiai skatina nelegalią emigraciją.

45. Emigracijos teigiamybės – įgyjama užsienyje patirtis, kuri vėliau panaudojama Lietuvoje, išvykstančiųjų užimtumo ir ekonominių problemų sprendimas, jų teikiama parama Lietuvoje likusiems šeimoms, kultūrinių mainų galimybės.

46. *Darbo migracija*. Iki 1990 metų vyravusią planinę migraciją su NVS šalimis pakeitė savanoriška migracija – vis dažniau į Vakarų. Kone trys ketvirtadaliai išvykusių Lietuvos piliečių (150 tūkstančių) yra darbo migrantai.

47. Vyrauja trumpalaikė emigracija (nuo kelių mėnesių iki 2 metų), dažniausiai siekiant susirasti darbą. Trečdaliui emigrantų darbas užsienyje – galimybė išbristi iš skurdo ir nevilties, ypač rajonų ir kaimų gyventojams. Norą emigruoti skatina sėkmingi pavyzdžiai, besiplečiantis vadinamasis socialinio palaikymo tinklas, t.y. jau emigravę giminės ir draugai, emigrantų namų ūkių ekonominės būklės gerėjimas.

48. Prarandama aukštos kvalifikacijos darbo jėga, dėl to mažėja šalies ekonominis (inovacinis) konkurencijos potencialas. Aukštos ir aukščiausiosios kvalifikacijos specialistų jau dabar stinga kai kuriose ūkio šakose, tačiau juos susigrąžinti ar bent įtraukti į svarbių Lietuvai problemų sprendimą dar beveik nemėginama.

49. Lietuvos piliečiai legaliai įsidarbinti užsienyje gali tarpininkaujami Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – Lietuvos darbo birža) pagal tarptautines sutartis arba sutartis, sudarytas su užsienio valstybių įdarbinimo tarpininkavimo agentūromis, per privačias įdarbinimo agentūras arba kultūrines programas. Lietuvos darbo birža nuo 2004 m. gegužės 1 d. prisijungė prie Europos užimtumo tarnybų (EURES) tinklo. Teikiama informacija apie laisvas darbo vietas visose ES valstybėse, mokymosi galimybės, gyvenimo ir darbo sąlygas ES, kitokia. 2004 metų pradžioje veikė 37 įmonės, turinčios licencijas tarpininkauti, kad Lietuvos gyventojai būtų įdarbinti užsienyje. Daugiau nei pusė jų (27) įdarbina Anglijoje ir Airijoje. Pagal šių įmonių ataskaitas, pateiktas Lietuvos darbo biržai, 2001–2003 metais jos įdarbino 3,4 tūkstančio asmenų. Dalis gyventojų išvyksta dirbti į užsienį, patys susiradę darbą ar tikėdamiesi susirasti.

50. Dauguma gyventojų teigiamai žiūri į nelegalią migraciją ir nelegalų darbą užsienyje ar bent juos pateisina, todėl darbo migracijos nestabdo net tas faktas, kad galimybių legaliai įsidarbinti nėra, ypač kai taip išplėtoti neformalūs tinklai ir neformalus pagalbos mechanizmas. Masinės nelegalios darbo migracijos tikimybė išlieka, bent netolimoje ateityje. Taigi įvairiems tarpininkams ir nusikalstamo pasaulio atstovams susidaro palankios sąlygos iš to pelnytis.

51. Skaudi prekybos moterimis ir dingusių žmonių problema. Beveik kas dešimtas jaunas žmogus artimoje socialinėje aplinkoje yra susidūręs su prekybos žmonėmis faktais ar bandymu tą daryti. Jeigu gyventojų požiūris į emigraciją išliks palankus, šios problemos greitai neišnyks.

III. STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ (SSGG) ANALIZĖ

52. Analizės objektas – vidaus ir išorės veiksniai ir procesai, lemiantys Lietuvos demografinę būklę. Šeimos gerovės, visuomenės sveikatos ir migracijos SSGG analizės rezultatų pagrindu parengta šios Strategijos vizija, nustatyta valstybės misija, pagrindiniai tikslai ir uždaviniai.

53. Analizuojant šeimos gerovės pokyčių stiprybes ir silpnybes, opiausių šeimos problemų sprendimo galimybes ir tikėtinas grėsmes, daugiausia dėmesio skirta užimtumui ir lyčių lygybei, šeimos stabilumui, vaiko saugumui, kartų solidarumui, vaikų priežiūrai, švietimui, šeimos planavimui ir reprodukcinėi sveikatai, apsirūpinimui būstu ir socialinėms garantijoms. Visuomenės sveikatos klausimai nagrinėjami sveikos gyvensenos ir elgsenos (socioekonominių, aplinkos, kultūros sričių) požiūriu. Migracijos analizė ir rekomendacijos rengtos atskirai, atsižvelgiant į migracijos į Lietuvą srautus (imigraciją, prieglobstį, nelegalią migraciją) ir migraciją iš Lietuvos (emigraciją, darbo migraciją, taip pat nelegalią, prekybą žmonėmis, užsienio migrantų, neteisėtai esančių Lietuvoje, išsiuntimą). Migracijos procesų raidos galimybės ir grėsmės analizuojamos, daugiausia atsižvelgiant į perspektyvas.

Šeimos gerovė

54. Stiprybės:

54.1. sutvarkyta teisinė bazė, reglamentuojanti šeimos santykius ir vaikų teisių apsaugą, įtvirtinanti lygias vyrų ir moterų teises;

54.2. plėtojama paramos šeimai sistema ir sudaromos sąlygos teikti universalią valstybės paramą kiekvienam vaikui;

54.3. plėtojama švietimo, sveikatos, socialinių paslaugų šeimoms infrastruktūra, jos darosi įvairesnės, gerėja jų kokybė;

54.4. šeimoms sudarytos palankios būsto paskolų teikimo sąlygos, draudžiamos būsto paskolos;

54.5. didėja šeimos prestižas visuomenėje;

54.6. liberalėja požiūris į vyro ir moters vaidmenis.

55. Silpnybės:

55.1. šeimos nestabilios, daug skyrybų, didėja visuomenės tolerancija skyryboms ir pokyčiams šeimoje;

55.2. menkas šeimos narių psichologinis išprusimas, pasirengimas atlikti šeimos pareigas, prižiūrėti ir auginti vaikus, riboti bendravimo, žmonių tarpusavio ryšių įgūdžiai;

55.3. didėja kartų izoliacija, menkas kartų solidarumo svarbos suvokimas;

55.4. vyrauja asimetriškas pareigų tarp vyrų ir moterų pasidalijimas šeimoje, menka tėvų atsakomybė už vaikų auginimą, tai leidžia skyrybų atveju neprisiimti atsakomybės už vaikų išlaikymą ir auklėjimą;

55.5. valstybė, savivaldybės, nevyriausybinių organizacijos ir bendruomenė per mažai bendradarbiauja spręsdamos šeimos gerovės problemas;

55.6. menkai išplėtotos švietimo, sveikatos, socialinės ir psichologinės paslaugos šeimai ir vaikams;

55.7. vaikams iš socialinės rizikos šeimų nesudarytos lygios ugdymo ir švietimo galimybės;

55.8. tėvai menkai dalyvauja švietimo ir ugdymo procese;

55.9. šeimos ir švietimo sistema nepajėgia išspręsti mokyklos nelankančių vaikų problemos;

55.10. per mažai naudojamos efektyvios šeimos planavimo priemonės;

55.11. ne visoms nevaisingoms šeimoms prieinami modernūs šeimų nevaisingumo tyrimo ir gydymo metodai;

55.12. nepakankamas jaunimo lytinis ugdymas;

55.13. mažai išplėta rizikingo seksualinio elgesio ir lytiškai plintančių ligų prevencija;

55.14. nėra specializuotų įstaigų, sprendžiančių jaunų porų reprodukcinės sveikatos ir šeimos planavimo problemas;

55.15. pirminės sveikatos apsaugos srityje dirbantiems asmenims trūksta žinių apie šiuolaikinius šeimos planavimo metodus, rizikingo seksualinio elgesio prevenciją;

55.16. ribotos būsto pasirinkimo galimybės, neišplėtotas socialinio būsto sektorius, per mažai Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų skiriama būstui subsidijuoti;

55.17. nepakankamai išplėta išmokų šeimoms sistema.

56. Galimybės:

56.1. ES valstybių patirties perėmimas, ES struktūrinių fondų naudojimas;

56.2. gyventojų užimtumo, pajamų didėjimas;

56.3. lanksčių užimtumo formų, kurios leistų derinti darbą ir šeimos pareigas, visų kartų atstovams prisidėti prie vaikų auginimo, plėtojimas;

56.4. aukštos kvalifikacijos mokslinio potencialo naudojimas šeimos gerovės iššūkiams nustatyti ir problemų įveikimo būdams numatyti;

56.5. nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenės įtraukimas į šeimos klausimų sprendimą.

57. Grėsmės:

57.1. didėjanti moterų emancipacija ir asimetriškas pareigų tarp sutuoktinių (partnerių) pasidalijimas šeimoje gali skatinti santuokų atidėjimą, jų skaičiaus mažėjimą, šeimų nestabilumą, bevaikystės plitimą;

57.2. dėl didelio šeimų nestabilumo, šeimos instituto pokyčių ir tolerantiško visuomenės požiūrio į tai, gali daugėti nepilnų šeimų, kuriose vaikas auga tik su vienu iš tėvų, dėl to gausėti socialinės rizikos šeimų ir vaikų;

57.3. nekuriant efektyvaus ir visuotinai prieinamo institucinio psichologinės paramos šeimai tinklo, nebus ugdomi visuomenės gebėjimai įveikti psichosocialines problemas, dėl to gali daugėti skyrybų ir socialinės rizikos šeimų;

57.4. neefektyvi vaiko apsaugos sistema gali didinti vaikų socialinę atskirtį;

57.5. nepakankamas dėmesys kartų solidarumui gali didinti kartų susvetimėjimą, kurstyti kartų konfliktus, didinti nelygybę tarp jų;

57.6. nenoras spręsti reprodukcinės sveikatos ir šeimos planavimo problemas gali bloginti reprodukcinės sveikatos ir šeimos planavimo būklę;

57.7. mažos gyventojų pajamos, per lėta socialinio ir nuomojamo būsto plėtra neleis daliai gyventojų apsirūpinti būstu, tai gali mažinti demografinį aktyvumą.

Visuomenės sveikata

58. Stiprybės:

- 58.1. sukurta teisinė bazė, reglamentuojanti sveikatos paslaugų plėtrą ir sveikos gyvensenos ugdymą, sveikos aplinkos formavimą, ribojanti ir reguliuojanti alkoholio ir rūkalų prekybą ir reklamą;
- 58.2. išplėtos būtinausios sveikatos apsaugos sistemos paslaugos;
- 58.3. gerai funkcionuoja aplinkos monitoringo institucijos.
- 59. Silpnybės:
 - 59.1. daugėja rūkančiųjų, plinta narkotikų ir kitų svaiginamųjų medžiagų vartojimas, ypač tarp moksleivių;
 - 59.2. nėra aiškos sveikatos priežiūros sistemos plėtros vizijos, per ilgai trunka sveikatos priežiūros įstaigų reorganizavimas;
 - 59.3. įvairios valstybinės programos vykdomos epizodiškai, yra nepakankamai veiksmingos;
 - 59.4. nenumatytas įvairių sveiką gyvenseną skatinančių programų ir priemonių veiksmingumo vertinimo mechanizmas;
 - 59.5. vyrauja pasyvus gyventojų požiūris į savo sveikatą;
 - 59.6. menkas visuomenės socialinis aktyvumas, iniciatyvumas, bendruomeninė veikla sveikatos apsaugos srityje.
- 60. Galimybės:
 - 60.1. narystė ES sudarys sąlygas įgyvendinti gerovės valstybės modelį, kelti ekonomiką ir gerinti gyvenimo kokybę, modernizuoti šalies infrastruktūrą;
 - 60.2. stabilus ekonomikos augimas ir tobulėjantys administraciniai gebėjimai užtikrins stabilią socialinės ir sveikatos apsaugos raidą, sudarys socioekonominės ir politinės sąlygas ugdyti sveiką gyvenseną;
 - 60.3. narystė ES leis geriau pasinaudoti kitų valstybių sveikatos apsaugos sistemos plėtros ir sveikos gyvensenos ugdymo patirtimi, atsiras galimybė naudotis įvairiais fondais, skatinančiais sveikos gyvensenos propagavimą ne tik vyriausybės, bet visuomeninių organizacijų ir kitų socialinių partnerių lygmeniu;
 - 60.4. demokratinės visuomenės plėtra didins individualią laisvę, ugdys asmeninę atsakomybę už savo sveikatą.
- 61. Grėsmės:
 - 61.1. viešojo administravimo institucijos susidurs su nepakankamais administraciniais gebėjimais, finansiniais ir žmogiškaisiais ištekliais;
 - 61.2. tam tikrose visuomenės grupėse gali kilti pasipriešinimas instituciškai vykdomai sveikos gyvensenos politikai;
 - 61.3. gali būti neįvertintas svarbus skurdo, bedarbių ir išsilavinimo veiksnys, kuris priklauso nuo makro lygmeniu vykdomų socialinių reformų;
 - 61.4. dėl nedarnios ekonomikos plėtros ir regionų raidos gali sustiprėti socialinė atskirtis ir socialinė diferenciacija, lemianti didelę visuomenės sveikatos diferenciaciją;
 - 61.5. sparčiai senstant gyventojams, prireiks vis daugiau socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros išlaidų.

Migracija (prieglobstis, nelegali migracija, emigracija, darbo migracija)

- 62. Stiprybės:
 - 62.1. šalies piliečiams užtikrinama viena iš prigimtinių žmogaus teisių, įtvirtintų Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, – teisė pasirinkti gyvenamąją vietą, išvykti iš Lietuvos ir grįžti į Lietuvą;
 - 62.2. atsivėrusios darbo ES valstybėse galimybės, Lietuvoje įgytų diplomų ir profesinės kvalifikacijos pripažinimas jose daliai gyventojų leidžia surasti norimą darbą, pragyvenimo šaltinį sau ir likusioms Lietuvoje jų šeimoms;
 - 62.3. šalyje sukurta teisinė bazė, skirtos laisvam darbo jėgos judėjimui užtikrinti, darbuotojų teisėms apsaugoti, prekybai žmonėmis užkardyti, pagrindas; ši teisinė bazė nuolat atnaujinama ir tobulinama;
 - 62.4. kuriama informacijos potencialiai mobiliems darbuotojams apie įsidarbinimo galimybes ir gyvenimo sąlygas ES sistema;
 - 62.5. koordinuojamos socialinės apsaugos sistemos, tai mažina socialinį migrantų pažeidžiamumą ES valstybėse;
 - 62.6. geriau naudojamas Lietuvos darbo rinkos potencialas – pereinama prie platesnės ir įvairesnės darbo rinkos, plėtojami kultūriniai mainai;

62.7. vykdoma griežta, suderinta su pagrindiniais ES teisės aktų reikalavimais imigracijos politika, neleidžianti imigracijos srautams iš esmės kisti;

62.8. sukurta ir taikoma bendra prieglobsčio suteikimo procedūra, atitinkanti ES valstybių ir kitus tarptautinius žmogaus teisių srityje taikomus reikalavimus; sukurta visa infrastruktūra, kurios reikia užsieniečių prašymams suteikti prieglobstį Lietuvoje nagrinėti;

62.9. sukurti papildomos ir laikinosios apsaugos, esant masiniam užsieniečių srautui, institutai, kurių reikalauja tiek ES, tiek tarptautiniai teisės aktai;

62.10. prieglobsčio prašytojams ir pabėgėliams kelios nevyriausybinės organizacijos teikia teisinės konsultacijas ir socialines paslaugas;

62.11. sukurta veiksminga kovos su nelegalia migracija pajėgų sistema: Pasienio policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos reorganizuotas į Valstybės sienos apsaugos tarnybą prie Vidaus reikalų ministerijos, perdislokuotos pajėgos, ypač siekiant sustiprinti Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos valstybės sieną; įsteigtas Užsieniečių registracijos centras, kuriame teismo sprendimu laikinai apgyvendinami neteisėtai atvykę į valstybę užsieniečiai;

62.12. užbaigtos derybos ir pasirašytos tarptautinės sutartys dėl sienų su kaimyninėmis valstybėmis, baigiama įrengti valstybės sienos kontrolės infrastruktūra iš Lietuvos pusės;

62.13. parengtos atitinkamos teisinės priemonės: reglamentuota neteisėtai atvykusių į valstybę užsieniečių sulaikymo, išsiuntimo iš valstybės procedūra; nustatyta asmenų baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą užsieniečių gabenimą per valstybės sieną.

63. Silpnybės:

63.1. dėl emigracijos prarandama dalis darbo jėgos, ypač skausmingas kvalifikuotų darbuotojų praradimas;

63.2. nėra koncepcijų ir programų, numatančių, kaip susigrąžinti aukštos kvalifikacijos darbuotojus ar panaudoti jų potencialą Lietuvoje;

63.3. laikina darbo migracija nesprendžia visų užimtumo problemų: per maža galimybių išvykti legaliai, o norinčiųjų išvykti daug, daugelis ES valstybių laisvam darbuotojų judėjimui taiko pereinamąjį laikotarpį, kitos valstybės taip pat nustato migracijos barjerus;

63.4. nėra (nepakanka) dvišalių darbo migracijos sutarčių tarp Lietuvos ir ne ES valstybių;

63.5. trūksta specialiųjų darbo migracijos (trumpalaikių stažuočių) programų;

63.6. trūksta informacijos ir konsultacijų apie legalios migracijos galimybes ir reikalavimus;

63.7. nelegalią darbo migraciją skatina palanki ir pateisinanti viešoji nuomonė, migrantų socialinio palaikymo tinklas;

63.8. nėra įdarbinimo užsienyje agentūrų veiklos monitoringo sistemos, dėl to plinta fiktyvių įdarbinimo užsienyje agentūrų ir nelegalių tarpininkų veikla;

63.9. neapsaugomos nelegalių migrantų socialinės teisės;

63.10. trūksta statistinės informacijos apie emigraciją, ypač nedeklaruotą, jos tyrimų;

63.11. nepakankamas veiksmų koordinavimas ir atsakomybės padalijimas tarp migraciją reguliuojančių institucijų, kurios priklauso skirtingoms valstybės valdymo struktūroms;

63.12. per menka asmenų, dirbančių imigracijos srityje, kvalifikacija ir prastos darbo sąlygos;

63.13. deramai nereguluota užsieniečių mokymosi Lietuvos mokymo įstaigose tvarka, todėl kyla pavojus, kad baigusieji mokslus gali tapti nelegaliais imigrantais;

63.14. nėra aiškaus reglamentavimo dėl užsieniečių, kurie atvyksta į Lietuvą gyventi kaip įvairių religijų pakraipų atstovai;

63.15. trūksta informacijos visuomenei ir užsieniečiams apie imigracijos procedūras;

63.16. nėra nevyriausybinių organizacijų, kurios teiktų nemokamą teisinę pagalbą užsieniečiams migracijos klausimais;

63.17. dėl atitinkamai parengtų specialistų stokos, menko kompiuterizacijos ir informacinių technologijų naudojimo lygio per ilgai nagrinėjami užsieniečių prašymai (net ir akivaizdžiai nepagrįsti) suteikti prieglobstį Lietuvoje;

63.18. nėra tinkamų sąlygų laikinai įkurdinti sulaikytus užsieniečius, kurie atvyksta į valstybę ar (ir) yra jos teritorijoje neteisėtai ir pateikia prašymus suteikti prieglobstį Lietuvoje;

63.19. daug problemų kelia užsieniečių, gavusių prieglobstį, socialinė integracija, visuomenė per mažai informuojama apie šias problemas;

63.20. netobula ir neaiški nelegalios migracijos prevencijos sistema;

63.21. pasigendama tinkamo ir įstatymus atitinkančio užsieniečių kontrolės organizavimo;

63.22. vis dar nepatikimai saugomi valstybės sienos ruožai, per kuriuos nelegalūs migrantai siekia patekti į Lietuvą;

63.23. nėra asmenų grąžinimo (readmisijos) sutarties su Baltarusija, per kurios teritoriją į Lietuvą sausumos keliu patenka didžiama nelegalių migrantų;

63.24. Lietuvos Respublikos valstybės biudžete nenumatoma užtektinai lėšų užsieniečių išsiuntimo iš valstybės procedūrai vykdyti.

64. Galimybės:

64.1. darbo migraciją iš Lietuvos gali mažinti laukiama šalies ekonominė plėtra, skatinsianti kurti darbo vietas, taip pat užimtumo ir socialinės priemonės: darbo užmokesčio didėjimas, jaunimo užimtumo programų rengimas ir įgyvendinimas, nuotolinio darbo diegimas aukštos kvalifikacijos specialistams, bedarbių, ypač jaunimo, socialinės apsaugos gerinimas;

64.2. darbo migracijos kaip laikino užimtumo problemos sprendimo būdo veiksmingumą gali didinti pereinamojo laikotarpio laisvam darbuotojų judėjimui, taikomo ES valstybėse, sutrumpinimas, dvišalių sutarčių su ES valstybėmis, taikančiomis pereinamuosius laikotarpius, taip pat kitomis valstybėmis sudarymas, prisijungimas prie Europos užimtumo tarnybų bendradarbiavimo tinklo, informacijos centrų steigimas, jų prieinamumo didinimas;

64.3. pakartotinę darbo migraciją gali mažinti emigracijoje įgytos patirties naudojimas ir uždirbtų lėšų investavimas Lietuvoje;

64.4. įsigaliojus laisvam darbo jėgos judėjimui ES, galima tikėtis nelegalios migracijos mažėjimo, grįžtamosios migracijos didėjimo;

64.5. platesnis visuomenės informavimas apie gyvenimo ir darbo sąlygas užsienyje, ypač neigiamas nelegalios migracijos pasekmes sudarytų galimybę mažinti spontanišką migraciją;

64.6. Lietuvos narystė ES, užtikrinanti laisvą asmenų judėjimą, taip pat šalies prisijungimas ateityje prie Šengeno susitarimo skatins teigiamas imigracijos tendencijas, kurios spartins socialinę, ekonominę ir kultūrinę valstybės raidą;

64.7. ES valstybių patirtis ir finansavimas leis geriau vykdyti ir administruoti imigracijos (ypač iš trečiųjų valstybių) procesus, padidinti procedūrų skaidrumą, taip pat taikyti bendras ES priemones, skirtas kovoti su nelegalia migracija;

64.8. įgyvendinus prieglobsčio prašytojų naštos pasidalijimo principą (pagal 2003 m. vasario 18 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 343/2003, nustatantį valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio vienoje iš valstybių narių pateikto prieglobsčio prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijus ir mechanizmus), tinkamai pasinaudojus ES valstybių per įvairias programas teikiama patirtimi, taip pat naudojantis ES fondų lėšomis, bus geriau pasirengta vykdyti bendrą ES valstybių prieglobsčio politiką, atitinkamai pertvarkyti ir užsieniečių, atvykusių į valstybę neteisėtai, atsakomybę, kai bandoma piktnaudžiauti prieglobsčio procedūra;

64.9. prisijungus prie centrinės Šengeno informacinės sistemos, atsiras galimybė įgyti veiksmingesnę nelegalios migracijos kontrolės mechanizmą;

64.10. vykdant bendrus ES nelegalios migracijos prevencijos veiksmus, bus galima sutaupyti lėšas, skiriamas kovai su nelegalia migracija.

65. Grėsmės:

65.1. emigraciją toliau gali skatinti didelis jaunimo, priešpensinio amžiaus ir kitų gyventojų nedarbas, neadekvatus aukštos kvalifikacijos darbo jėgos naudojimas Lietuvoje, specialistų rengimas, neatitinkantis Lietuvos darbo rinkos poreikių, regioninės raidos netolygumai, neadekvatus teikiamų socialinių garantijų ir atlyginimų dydis;

65.2. šalies plėtrą ypač gali stabdyti užsienyje paklausą turinčių specialistų išvykimas iš Lietuvos, aukštos kvalifikacijos darbuotojų praradimas;

65.3. laikina darbo migracija gali virsti nuolatine dėl migruojančių asmenų saitų su Lietuva praradimo;

65.4. dėl masinės migracijos gali keistis vertybių suvokimas, poreikiai ir gyvenimo būdas, tai ateityje gali paskatinti migruoti;

65.5. dėl masinės darbo migracijos (taip pat nelegalios) ir po įstojimo į ES Lietuvai gali būti nustatyti ilgesni pereinamieji laikotarpiai;

65.6. grėsmę darbo migracijai kelia organizuoto nusikalstamumo atstovų noras dalyvauti migrantų telkimo procese, prekyba žmonėmis;

65.7. emigracija skatina imigraciją (taip pat nelegalią) iš mažiau ekonomiškai išsivysčiusių valstybių: išvykusių lietuvių darbo vietas gali užimti imigrantai, taip sukeldami grandininės

imigracijos grėsmę. Tai ypač taikytina menkai finansuojamoms sritims – medicinai, švietimo sistemai, kultūrai;

65.8. dėl nestabilios politinės, ekonominės ir socialinės padėties, konfliktų galimybės kaimyninėse ir tolimesnėse valstybėse tų valstybių gyventojai masiškai gali ieškoti prieglobsčio Lietuvoje, emigruoti į Lietuvą ar per jos teritoriją į kitas ES valstybes, o drauge per išorinę sieną plistų nusikalstamumas;

65.9. Lietuvos gyventojų senėjimas skatins imigraciją, nes pradės stigti darbo jėgos, dėl to bus sunkiau pasirinkti imigracijos srautų valdymo prioritetus;

65.10. dėl nepakankamos valstybės sienos su Rusijos Federacija ir Baltarusija kontrolės gali padaugėti užsieniečių, bandančių neteisėtai atvykti į Lietuvą (visų pirma iš Baltarusijos) ir piktnaudžiauti prieglobsčio procedūra;

65.11. dėl to, kad yra išorinė siena, gali pagausėti prieglobsčio prašytojų, kurie bus grąžinami iš kitų ES valstybių ir už kurių prašymų suteikti prieglobstį nagrinėjimą kaip pirma prieglobsčio valstybė atsakinga Lietuva;

65.12. jeigu nebus keičiami užsieniečių, pateikusių prašymus suteikti prieglobstį Lietuvoje, atsakomybės už neteisėtą atvykimą į valstybę ar (ir) buvimą joje principai ir jų taikymo praktika, valstybė kasmet turės skirti vis daugiau biudžeto lėšų tokiems užsieniečiams išlaikyti ir tiems iš jų, kurie neturės teisės naudotis prieglobsčiu Lietuvoje, grąžinti;

65.13. dėl to, kad negalima bus išsiųsti iš Lietuvos neteisėtai į ją atvykusių užsieniečių, didės ekonominė našta, socialinė įtampa, etninių konfliktų tikimybė;

65.14. neteisėtai vykstantieji per Lietuvą į kitas ES valstybes gali labai sukliudyti Lietuvai prisijungti prie Šengeno susitarimo.

IV. VIZIJA IR VALSTYBĖS MISIJA

Vizija

66. Lietuvoje sudarytos palankios sąlygos kurti šeimas ir auginti vaikus: mažas nedarbas ir didelės pajamos, išplėtos lanksčios užimtumo formos, šeimos gali įsigyti būstą, gyvenamoji aplinka pritaikyta vaikams, stiprios socialinės garantijos.

67. Šeima – pamatinis socialinis institutas visuomenėje labai gerbiama. Gausėja šeimų, jose gimsta daugiau vaikų. Aukšta šeimos narių tarpusavio santykių kultūra, šeimos sugeba savarankiškai spręsti savo problemas. Nedaug ištuokų. Didelė tėvų atsakomybė už vaikų išlaikymą ir ugdymą, šeimos gerovės kūrimą.

68. Visose srityse užtikrintos lygios vyrų ir moterų teisės ir galimybės, lygūs lyčių vaidmenys šeimoje. Glaudūs ryšiai tarp kartų. Sukurta vaiko saugumą užtikrinanti aplinka.

69. Išplėtos ir visiems prieinamos sveikatos, vaikų priežiūros, švietimo ir socialinės paslaugos, jų teikiama tiek, kiek reikia, jos geros kokybės.

70. Valstybė, savivaldybės, nevyriausybinių organizacijos, bendruomenė ir šeimos glaudžiai bendradarbiauja spręsdamos šeimos gerovės užtikrinimo klausimus.

71. Gyventojai suvokia esą atsakingi už savo sveikatą, ją tausoja ir stiprina. Jie aktyviai dalyvauja priimančios savivaldybėms ir valstybei svarbius sprendimus, susijusius su sveika gyvensena. Sveikos gyvensenos ir elgsenos ugdymu ypač rūpinasi visuomeninės organizacijos. Sudarytos palankios fizinio aktyvumo sąlygos įvairaus amžiaus gyventojams, jie turi daugiau galimybių pasirinkti sveikesnius produktus ir mielai renkasi sveiką mitybą. Didžiumai gyventojų sveika gyvensena ir sveika elgsena tampa prioritetinėmis vertybėmis. Dėl pakitusios gyvensenos mažėja lėtinių ligų ir mirtingumas.

72. Lietuva – visateisė ir lygiavertė ES valstybė narė, išsaugojusi lietuvių tautos savitumą. Išugdyta pilietinė visuomenė gerbia tautinių mažumų ir valstybėje gyvenančių užsieniečių visuotinai pripažintas teises ir laisves. Užkirstas kelias bet kokioms rasinės neapykantos ir ksenofobijos apraiškoms. Lietuva – bendros ES valstybių narių migracijos procesų valdymo sistemos dalyvė, plėtoja laisvo asmenų judėjimo principo įgyvendinimo priemonės ES valstybių narių teritorijoje. Migracijos procesų valdymo srityje išsaugota pusiausvyra tarp pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo pagal tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus ir valstybės nacionalinio saugumo, viešosios tvarkos ir gyventojų sveikatos interesų apsaugos.

73. Gerėjant gyvenimui Lietuvoje, mažėja emigracija, pradeda grįžti anksčiau išvykę gyventojai. Nežymiai daugėja atvykstančių gyventi į Lietuvą užsieniečių, ypač iš ES valstybių narių.

Vykdoma griežta ne ES valstybių piliečių imigracijos politika. Patikimai saugomos išorinės ES valstybių narių sienos, aktyvi kova su nelegalia migracija kliudo atvykti nelegaliems migrantams. Neteisėtai atvykusių ir neteisėtai gyvenančių Lietuvoje užsieniečių nedaug, jie nekelia pavojaus valstybės nacionaliniam saugumui, viešajai tvarkai ar gyventojų sveikatai. Sukurtas užsieniečių registras, geriau administruojami užsieniečių teisinės padėties valstybėje klausimai.

Valstybės misija

74. Valstybė, kurdama šeimoms palankią socialinę ir ekonominę aplinką, formuoja ir įgyvendina racionalią paramos šeimai, vaiko gerovės, užimtumo ir apsirūpinimo būstu politiką, plėtoja sveikatos, vaikų priežiūros, švietimo ir socialinių paslaugų visoms šeimoms tinklą, nuolat analizuoja ir vertina šeimų gerbūvį, bendradarbiauja su savivaldybėmis, nevyriausybėmis organizacijomis ir bendruomene, spręsdama šeimų gerovės užtikrinimo klausimus.

75. Visuomenės sveikatos srityje valstybė sudaro rūpinimosi asmens ir visuomenės sveikata teisinės sąlygas, ugdo gyventojams sveikos gyvensenos ir elgsenos įgūdžius, nuosekliai skatina veiklą, padedančią saugoti ir stiprinti visuomenės sveikatą, drausti ir riboti sveikatai kenksmingą veiklą, užtikrina žalos visuomenės sveikatai atlyginimą, kontroliuoja ir reguliuoja poveikį aplinkai ir žmogaus sveikatai, koordinuoja pagrindinių sveikos gyvensenos ir elgsenos sričių (socioekonominės, aplinkos, kultūros) plėtrą.

76. Migracijos srityje valstybė sudaro sąlygas taikyti laisvo asmenų judėjimo principą, reguliuoja migraciją ne iš ES valstybių narių, užkerta kelią nelegaliai migracijai ir prekybai žmonėmis, plėtoja dvišalius valstybių santykius, susijusius su tam tikrais migracijos politikos aspektais, skatina institucijų bendradarbiavimą, nevyriausybines organizacijas ir mokslo įstaigų ekspertus dalyvauti tarptautinių organizacijų, kurių veikla susijusi su migracijos problemomis, darbe.

V. TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Šeimos gerovė

77. Pagrindinis strateginis tikslas šeimos gerovės srityje – skatinti savarankiškos ir gyvybingos šeimos, pagrįstos narių savitarpio globa ir atsakomybe, užtikrinančios kartų kaitą, išsilaikymą ir kurti teisinės, socialinės, ekonominės sąlygas, stiprinančias šeimą ir užtikrinančias visavertį jų funkcionavimą.

Punkto pakeitimai:

Nr. [230](#), 2008-03-12, *Žin.*, 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

78. Uždaviniai:

- 78.1. didinti jaunimo užimtumą, plėtoti lanksčias užimtumo formas;
- 78.2. sudaryti sąlygas šeimos nariams derinti profesinę veiklą ir šeimos pareigas;
- 78.3. siekti lygių vyrų ir moterų teisių, pareigų ir galimybių viešojo gyvenimo srityje ir šeimoje;
- 78.4. gerinti vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugas;
- 78.5. ugdyti šeimos narių gebėjimus įveikti psichologines ir socialines problemas;
- 78.6. užtikrinti vaiko saugumą;
- 78.7. plėsti būsto pasirinkimo galimybes šeimoms, auginančioms vaikus;
- 78.8. mažinti šeimų skurdą ir socialinę atskirtį;
- 78.9. siekti, kad kiekviena šeima, norinti vaikų, galėtų jų turėti;
- 78.10. mažinti rizikingo seksualinio elgesio keliamą pavojų reprodukinei visuomenės sveikatai ir vaisingumui;
- 78.11. analizuoti šeimos, gimstamumo pokyčius ir veiksnius, nustatyti paramos šeimai poreikį, vertinti vykdomos politikos veiksmingumą;
- 78.12. skatinti valstybės, savivaldybių ir visuomenės bendradarbiavimą sprendžiant šeimų gerovės užtikrinimo klausimus;
- 78.13. ugdyti bendruomenės ir institucijų bendrą atsakomybę už vaikų ugdymą.

Visuomenės sveikata

79. Pagrindinis strateginis tikslas visuomenės sveikatos srityje – pagerinti Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybę, ilginti gyvenimo trukmę – mažinti sergamumą, mirtingumą ir neįgalumą.

Punkto pakeitimai:

Nr. [230](#), 2008-03-12, *Žin.*, 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

80. Uždaviniai:

80.1. įtvirtinti visuomenės sveikatos svarbą valstybės ir savivaldybių politikoje;

80.2. mažinti sergamumą užkrečiamosiomis ir neinfekcinėmis ligomis – šalinti jų priežastis;

80.3. gerinti visuomenės sveikatos stebėseną ir gyventojų informuotumą visuomenės sveikatos klausimais;

80.4. užtikrinti pasirengimą greitai reaguoti į sveikatai kylančias grėsmes;

80.5. rūpintis vaikų ir jaunimo sveikatos išsaugojimu ir gerinimu;

80.6. tobulinti visuomenės sveikatos priežiūros vadybą.

Punkto pakeitimai:

Nr. [230](#), 2008-03-12, *Žin.*, 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

Migracija

81. Pagrindinis strateginis tikslas ekonominės migracijos srityje – siekti, kad spartaus ekonominio augimo sąlygomis Lietuvoje nepristigtų darbo jėgos ir būtų išvengta neigiamų migracijos pasekmių.

Punkto pakeitimai:

Nr. [230](#), 2008-03-12, *Žin.*, 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

82. Uždaviniai:

82.1. parengti ilgalaikės ekonominės migracijos reguliavimo priemonės;

82.2. reguliuoti ekonominę emigraciją skatinančius veiksnius, siekiant užtikrinti darbo rinkos pasiūlos atitiktį paklausai;

82.3. palaikyti glaudžius ryšius su užsienyje gyvenančiais Lietuvos ekonominiais migrantais, bendradarbiauti su veikiančiomis lietuvių organizacijomis;

82.4. telkti darbuotojus iš trečiųjų valstybių, atsižvelgiant į grįžtančios emigravusios vietinės darbo jėgos srautus ir teikiant pirmenybę ES piliečiams;

82.5. užtikrinti efektyvų institucijų bendradarbiavimą ekonominės migracijos klausimais.

Punkto pakeitimai:

Nr. [230](#), 2008-03-12, *Žin.*, 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

VI. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

Strategijos įgyvendinimas ir jo koordinavimas

83. Šios Strategijos tikslų ir uždavinių įgyvendinimas teigiamai veiks šalies demografinę būklę, padės siekti gyventojų gerovės, sukurs palankesnes sąlygas didėti gyventojų skaičiui, gerinti šalies sociodemografinę raidą, visuomenės sveikatos ir migracijos sričių būklę.

84. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Sveikatos apsaugos ministerija teiks Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus dėl šios Strategijos tikslų ir uždavinių tikslinimo koordinuojamose srityse. Ši Strategija gali būti tikslinama atsižvelgiant į išorės ir vidaus pokyčius.

Punkto pakeitimai:

Nr. [230](#), 2008-03-12, *Žin.*, 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

85. Siekiant užtikrinti šios Strategijos tikslų ir uždavinių įgyvendinimą, bus rengiamos Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos įgyvendinimo priemonės.

86. Nustatomi tokie šios Strategijos įgyvendinimo vertinimo kriterijai, tiesiogiai susiję su numatytais tikslais ir uždaviniais ir leidžiantys vertinti padarytą pažangą:

86.1. gyventojų skaičiaus didėjimas ar mažėjimas, procentais;

- 86.2. gimimų skaičiaus didėjimas ar mažėjimas, procentais;
- 86.3. vidutinis vaikų, kuriuos moteris pagimdo per visą savo gyvenimą, skaičius;
- 86.4. ne santuokoje gimusių vaikų dalis iš santuokoje gimusių vaikų, procentais;
- 86.5. mirtingumo rodiklio mažėjimas ar didėjimas, procentais;
- 86.6. vidutinės tikėtinės gyvenimo trukmės pokyčiai, procentais;
- 86.7. santuokų rodiklio didėjimas ar mažėjimas, procentais;
- 86.8. ištuokų rodiklio mažėjimas ar didėjimas, procentais;
- 86.9. jaunimo užimtumo lygis pagal lytį, procentais;
- 86.10. asmenų, dirbančių ne visą darbo dieną, dalis iš asmenų, dirbančių visą darbo dieną, procentais;
- 86.11. vaikų, lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas, skaičiaus didėjimas ar mažėjimas, procentais;
- 86.12. socialinės rizikos šeimų skaičiaus mažėjimas ar didėjimas, procentais;
- 86.13. šeimų, auginančių vaikus, santykinio skurdo lygio pokyčiai, procentais;
- 86.14. išlaidų paramai šeimoms, auginančioms vaikus, didėjimas ar mažėjimas, procentais;
- 86.15. nuomojamo ir socialinio būsto skaičiaus didėjimas ar mažėjimas, procentais;
- 86.16. emigrantų ir imigrantų skaičiaus mažėjimas ar didėjimas, procentais;
- 86.17. Lietuvos gyventojų ir Lietuvos piliečių migracijos saldo atsižvelgiant į oficialius ir neoficialius duomenis vertinimo laikotarpiu;
- 86.18. Lietuvos darbo jėgos aktyvumo pokyčiai, procentais;
- 86.19. gyventojų sveikatos būklės pokyčiai, procentais;
- 86.20. visuomenės sveikatos priežiūros finansavimas, procentais;
- 86.21. visuomenės sveikatos priežiūros plėtra savivaldybėse (kiek savivaldybėse įsteigta visuomenės sveikatos biurų, kiek lėšų skirta savivaldybių visuomenės sveikatos programoms įgyvendinti, kiek įsteigta naujų darbo vietų);
- 86.22. vaikų sveikatos būklės pokyčiai, procentais.

Punkto pakeitimai:

Nr. [230](#), 2008-03-12, Žin., 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

Strategijos įgyvendinimo finansavimas

- 87. Ši Strategija bus įgyvendinama valstybės, savivaldybių, ūkio subjektų, gyventojų lėšomis.
- 88. Pagal galimybes bus naudojamosi tarptautinių finansinių institucijų ir fondų parama.

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. [230](#), 2008-03-12, Žin., 2008, Nr. 33-1175 (2008-03-20)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2004 M. SPALIO 28 D. NUTARIMO NR. 1350 "DĖL NACIONALINĖS DEMOGRAFINĖS (GYVENTOJŲ) POLITIKOS STRATEGIJOS PATVIRTINIMO" PAKEITIMO

*** Pabaiga ***

Redagavo: Aušra Bodin (2008-03-21)

ausra.bodin@lrs.lt